İBN-İ SÜFYÂN HUVÂRÎ (Muhammed bin Süfyân)

Kırâat, hadîs ve Mâlikî mezhebi fıkıh âlimi. Künyesi Ebû Abdullah olup ismi Muhammed bin Süfyân'dır. Berberi kabilelerinin büyüklerinden olan Huvâre'ye mensûp olduğu için Huvârî, Kayrevan'da doğduğu, tahsil ve hac yolculuğu dışında hep orada bulunduğu için Kayrevânî nisbet edildi. Hac dönüşü Medîne-i münevverede 415 (m. 1024) yılında vefât etti.

Zamanın ilim merkezlerinden biri olan Kayrevan'da küçük yaşta temel din ve âlet ilimlerini öğrenen İbn-i Süfyân, Ebü'l-Hasen Kabîsî'den fıkıh ilmini öğrendi. Birçok âlimden hadîs ve kırâat ilimlerini tahsil etti. Kırâat ilmini aldığı hocaları arasında; İsmâil bin Ahmed Mehri, Ya'kûb bin Saîd Huvârî, Kerdüm bin Abdullah Kastîlî gibi âlimler vardı. Kırâat ilminde en meşhûr hocaları Ebü'l-Hasen Kabîsî ve İbn-i Galebûn Mısrî idi. Kendisi gibi kırâat âlimi olan Ebû Amr Dânî ile birlikte, hadîs-i şerîf ilmi öğrenmek ve hadîs âlimlerinden hadîs-i şerîf işitmek için, çeşitli memleketlere seyahatlerde bulundu. Allahü teâlânın dinini öğrenmek için gecesini gündüzüne katıp çalıştı. Kırâat, hadîs, Arabî ilimler ve Mâlikî mezhebi fıkıh bilgilerinde söz sahibi âlim oldu. Diğer ilimlerde de bilhassa hesap (matematik) ve hendesede (geometri-mühendislikte)'de âlim idi. Kırâat ilminde, Afrikiyye'nin (Tunus) yetiştirdiği ikinci büyük kırâat âlimi oldu. Ondan önceki kırâat âlimlerinin en meşhûru Muhammed bin Ömer İbni Hayrûn idi. İbn-i Süfyân'ın bu derece üstün olmasının sebepleri çeşitli şekillerde izah edilebilir, ilmî derecesinin yüksekliğiyle, değişik ilimlerde söz sahibi olması bunlardan biridir. Yukarıda zikrettiğimiz âlimlerden ders almış olması ve güzel tasnifleriyle bilgilerini kitaplara geçirmiş olması da bir başka sebebidir. "Kırâat-i bi-Afrikiyye"ye göre; Ebû Bekr İbni Mücâhid'in asrında yaptığını, o da kendi asrında yapmış, kırâat âlimleri arasında tercihler yaparak, kitabında güvenilir olan âlimleri zikretmiştir, İbn-i Mücâhid'e göre; "Arabî ilimleri vâkıf olmayan bir Hâfızın kırâat bilgisi eksiktir. Lügat ve i'rab bilgisine sahip olup da, kırâat bilgisine sahip olmadan, kırâat üzerine söz söyleyen de yanlış söyler." İbn-i Mücâhid gibi kırâat âlimlerini, yardımcı ilimlere vukûfiyetlerine ve güvenilir olup olmadıklarına göre değerlendiren İbn-i Süfyân, daha sonra gelen âlimlerin devamlı müracaat ettikleri bir âlim oldu. Kuzey Afrika ve Endülüs müslümanları, akın akın gelerek ondan kırâat dersleri aldılar. Kayrevan, yakınlarındaki Mehdiyye şehrinden birçok kimse, onun etrâfında pervane gibi döndü. Onun ilmini en iyi muhafaza edenlerden biri, Mehdiyye ahâlisinden meşhûr kırâat âlimlerinden Ebü'l-Abbâs Mehdevî idi. Ömrü boyunca,

Allahü teâlânın dininin yayılması için gayret sarfeden İbn-i Süfyân, vaktini ilim öğrenmek, öğretmek ve ibâdetle geçirirdi. Kur'ân-ı kerîm ilmini öğrenmek isteyene elinden gelen bütün yardımı yapar, o kimsenin Allahü teâlânın kitabını en iyi şekilde tanımasına çalışırdı.

İbn-ü Süfyân'ın birçok talebesi vardı. Ahmed bin Beyaz Hacerî, Ebü'l-Abbâs Ahmed bin Ammâr Mehdevî, Ebü'l-Abbâs Ahmed bin Ömer Azri, Ebû Ömer Ahmed bin Muhammed Hacerî, Hatem bin Muhammed Trablusî, Ebû Ali Hasen bin Ali Celûlî, Delâî, Ebû Tayyib Halîdî, Ebû Almiyye Bendûnî, Ebû Muhammed Abdülhak Cellâd, Ebû Abdülazîz bin Muhammed (İbn-i Ahî Abdülhamîd), Ebû Muhammed Abdullah bin İsmâil Lahmî, Ebû Muhammed İbni Sehl Ensârî Endülüsî, Abdülmelik bin Dâvûd Kastalânî, Ebû Tayyib Abdülmün'im Kindi, Ebû Bekr Atîk Kasri, Ebû Ömer Osman bin Bilâl Zâhid, Ebû Hasen Ali bin Acemî Mısrî, Ebû Hafs Ömer bin Hüseyin Mukrî (İbn-i Hüfûsî) ve daha birçok âlim onun talebeleri arasında idi. Bu zâtlardan birçoğu İbn-i Süfyân'dan kırâat ilmini öğrendi. Hatem bin Muhammed ve Delâî hadîs ilmini de öğrendiler. Talebelerinden Ebû Tayyib Halûdî fıkıh ilminde meşhûr oldu. Talebeleri de hocaları gibi, Allahü teâlânın rızâsını kazanmaya gayret ettiler. İnsanlara doğru yolu gösterip, yanlışlıklardan uzaklaştırmaya çalıştılar. Herbiri çok merhametli idi. Merhametleri daha çok insanları Cehennem ateşinden kurtarmak için çalışmalarında gözükürdü, insanları, dünyâdaki sıkıntılardan çok âhiretteki sıkıntılardan kurtarmayı düşünürlerdi. Onlara Allahü teâlânın dinini öğrenmelerini tenbîh ederler, Allahü teâlânın emir ve yasaklarını bilmeyenlerin, sapıkların peşine düşmekten kurtulamayacaklarını bildirirlerdi.

Allahü teâlânın dinini insanlara daha iyi öğretebilmek için birçok kitap yazdığı bildirilen İbn-i Süfyân'ın en meşhûr eseri, kırâat ilmine dâir "Kitâb-ül-hâdî" kitabıdır. Değişik şehirlerde yetişen kırâat âlimleri arasındaki ihtilâfları anlattığı, "İhtilâf-ı kurrâ-il-ensâr fî aded-i eyi'l-Kur'ân", kırâat âlimlerinin yollarını anlattığı, "El-İrşâd fî mezheb-il-Kurrâ" ve "Tezkire fil-kırâat" de İbn-i Süfyân'ın eserleri arasındadır.

□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□

1) Ed-Dîbâc-ül-müzehheb sh. 271

2) Şezerât-üz-zeheb cild-3, sh. 203

3) Mu'cem-ül-müellifîn cild-10, sh. 41

4) Kırâat-ı bi-Afrikiyye sh. 321

5) Muhammed Mahfûz, Terâcim-ül-müellifîn et-Tûnusiyyin cild-3, sh. 43

6) Keşf-üz-zünûn sh. 2027